

HNW doorgedrongen tot het onderwijs

Net als bij het nieuwe werken, vergt ook het nieuwe leren een integrale aanpak om de ontwikkelingen in het onderwijs en verwachtingen van leerlingen zo goed mogelijk te ondersteunen met een fysieke en virtuele leeromgeving. Wat betekent dat voor de FM'er?

Ronald Beckers

Volgens diverse deskundigen staat ons onderwijs op een kantelpunt. Sinds mensenheugenis is ons onderwijs vormgegeven rondom groepen van dertig leerlingen en een docent, waarbij deze laatste bepaalt wat er geleerd moet worden, waar, en op welk moment dat gebeurt. Dit onderwijs is een industrieel systeem dat leerlingen bewerkt alsof ze op een lopende band voorbij gaan. Ze komen in het eerste jaar de leerfabriek binnen en rollen er na een gestandaardiseerd proces met een diploma na vier jaar weer uit.

De opkomst van de computer en al haar afgeleiden verandert inmiddels veel in het onderwijs. De huidige generatie leerlingen die de klaslokalen bevolken staat bekend als *digital natives* die niet beter weten dan dat zij altijd en overal online kunnen zijn. De hedendaagse school moet die leerlingen voorbereiden op een toekomst in een kennismaatschappij. Dat vraagt om een wezenlijk andere benadering van het onderwijs: het nieuwe leren (HNL).

Overeenkomsten tussen HNW en HNL

In HNL krijgen scholieren en studenten veel meer autonomie om hun eigen leerproces vorm te geven en leren hoe ze moeten samenwerken met anderen in netwerken om toegang te krijgen tot de informatie

die ze nodig hebben om hun leerdoelen te verwezenlijken. De ontwikkelingen naar HNL vertonen grote overeenkomsten met de veranderingen van kenniswerk in de kantoren die bekend staan als HNW.

Een relevant kenmerk van HNW in organisaties is de veranderende verhoudingen

tussen managers en medewerkers. Managers sturen de medewerkers op basis van output en resultaten. Een vergelijkbare ontwikkeling zien we bij HNL. De leraar heeft in het onderwijs niet meer het monopolie op kennis, maar krijgt een meer coachende rol die verschuift van *the sage on the stage, to the guide on the side*. Aan de andere kant is er bij HNW sprake van een onderkenning van individuele behoeften van kenniswerkers onder het mom van *not one size fits all, but one size fits me*. Met het oog op HNL pleiten onderwijsvernieuwers er steeds meer voor om af te stappen van de standaardisatie, maar mogelijkheden te vergroten om individuele leerroutes aan te bieden (maatwerk).

Op het gebied van de virtuele omgeving is ICT net als bij HNW ook bij HNL een belangrijke *enabler* van de mogelijkheid om plaats- en tijdongebonden te kunnen leren. *The flipped class room* is bijvoorbeeld een concept waarbij scholieren de lesstof via weblectures thuis bekijken en op school komen om te ontmoeten, projecten te doen en van elkaar te leren.

Dat vraagt om een andere fysieke leeromgeving en

innovatieve facilitaire concepten. HNW heeft geresulteerd in een breed scala aan werkpleksettings waaruit medewerkers kunnen kiezen, om het werk daar te doen waar dat het beste door die omgeving ondersteund wordt. Analoog daaraan kan ook HNL alleen maar functioneren als dat ondersteund wordt met nieuwe leeromgevingen.

HNL-model

HNL blijkt dus net als HNW gestoeld te zijn op vier tegenovergestelde waarden, namelijk de fysieke versus de virtuele omgeving, en de organisatie versus het individu.

Deze vier waarden kunnen worden weergegeven in een model waarin vier aandachtsgebieden voor HNL ontstaan, namelijk: nieuwe onderwijsvormen, de nieuwe student, digitalisering van het onderwijs en de nieuwe leeromgeving (zie figuur 1).

Vervolgens is op basis van interviews onderzocht hoe facility managers van dertien grote Nederlandse hogescholen deze aspecten van HNL zien en hoe zij de ontwikkelingen in het onderwijs binnen hun hogeschool faciliteren en accommoderen. Deze facility managers zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het zo goed mogelijk ondersteunen van 318.000 studenten en 31.000 medewerkers in meer dan 100 gebouwen met een totaal oppervlakte van ongeveer 1,5 miljoen vierkante meter bruto vloeroppervlak.

Wisselende didactische werkvormen

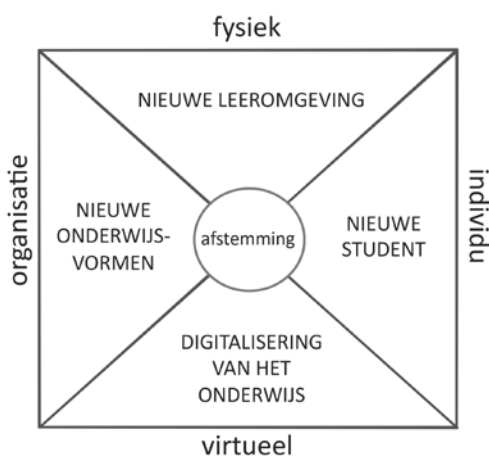
Uit de interviews blijkt dat in de perceptie van de facility managers het hoger onderwijs zichtbaar aan het veranderen is. Volgens de geïnterviewden is er een verschuiving te zien van onderwijs als cognitief proces, naar onderwijs als sociaal proces. Het moderne onderwijs bestaat daarbij uit een aaneenschakeling van wisselende didactische werkvormen en studenten werken in toenemende mate samen in projectgroepen waar ze van elkaar leren.

Verder kenmerkt het hoger onderwijs zich door een grotere diversiteit aan studenten. 'De' student is steeds lastiger onder één noemer te vatten. Toch is er wel één overeenkomst, namelijk de individuele student heeft een steeds hogere verwachting van het onderwijs. Die verwachting hangt samen met een maatschappelijk verschijnsel dat gekenmerkt wordt door de toegenomen belevingsfactor. Onderwijs gaat niet alleen meer over leren en het volgen van lessen, maar wordt door studenten gezien als beleving. School moet vooral leuk zijn.

Wifi

Tevens is de aanwezigheid van wifi op school een must. Niet zozeer voor het onderwijs trouwens, want uit het monitoren van het wifi-gebruik op een van de hogescholen bleek dat slechts tien procent daarvan echt onderwijsgerelateerd is. Het overgrote deel van de

'We kunnen de toekomst niet realiseren door achteruit te kijken'

Aspecten van HNL	Aandachtspunten
Nieuwe onderwijsvormen	1. verschuiving van onderwijs als cognitief proces naar sociaal proces
	2. toegenomen diversiteit in onderwijsvormen/didactiek
De nieuwe student	3. de student kenmerkt zich door diversiteit
	4. toegenomen verwachtingen van het onderwijs
De nieuwe leeromgeving	5. variëteit aan leeromgevingen met ruimte voor concentratie en communicatie
	6. hospitality in de vorm van hoogwaardige services
Digitalisering van onderwijs	7. ICT is enabler van plaats- en tijdongebonden leren
	8. virtuele ruimte beïnvloedt de behoefte aan fysieke ruimte
Afstemming	9. ontwikkel een gemeenschappelijke taal voor onderwijs en FM
	10. stem de planningshorizon van onderwijs en huisvesting beter af

studenten gebruikt het wifi-netwerk voor het spelen van games, kijken van films, het doen van online aankopen en het onderhouden van sociale contacten. De facility managers van hogescholen zien nog geen grootschalige ontwikkeling van ICT in het onderwijs. Maar als ICT-toepassingen ertoe leiden dat studenten meer onderwijs online volgen, zien ze mogelijk wel gevolgen voor de fysieke ruimtebehoefte.

Als het gaat om het fysiek faciliteren en accommoderen van studenten en medewerkers, is er een duidelijke verschuiving van onderwijs in klaslokalen naar leren op zogenaamde informele leerplekken verspreid over gebouwen en de campus. Om tegemoet te komen aan de toegenomen behoefte aan ontmoeten en de experience-factor in het onderwijs, realiseren hogescholen in hun gebouwen hoogwaardig afgewerkte omgevingen die sterk lijken op La Place-restaurants, grand cafés en koffiebars.

Afstemming

Volgens de facility managers is het vooral de uitdaging om het centrum van HNW-model zo goed mogelijk in te vullen en de vier aandachtsgebieden optimaal op elkaar af te stemmen. Dat is nog niet zo makkelijk, want in de praktijk blijkt dat betrokkenen uit het primaire en ondersteunende proces niet altijd dezelfde taal spreken. Voor vertegenwoordigers van het onderwijs is het bovendien lastig om langer dan een

Figuur 1 (links). HNL model (Beckers en Van der Voordt, 2013)

Rechts: Tien aandachtspunten voor het faciliteren van HNL

jaar of vier vooruit te kijken, terwijl beslissingen over gebouwen vragen om een langere horizon. Als facility managers de verantwoordelijken van het onderwijsproces vragen naar hun behoeften, dan worden die hoofdzakelijk geformuleerd in termen van dat wat bekend is en in meer van hetzelfde. 'Maar we kunnen de toekomst niet realiseren door achteruit te kijken', aldus een van de geïnterviewden. Aan het begin van de 21ste eeuw zijn de principes van HNW ook doorgedrongen tot het onderwijs en worden zichtbaar in de vorm van HNL. HNL vraagt net als HNW om een integrale aanpak, waarbij nieuwe onderwijsvormen, de verwachtingen van de moderne student, de fysieke en de virtuele leeromgeving op elkaar afgestemd moeten worden. En net zoals bij HNW zal ook bij het faciliteren van HNL een belangrijke rol zijn weggelegd voor facility managers om samen met het onderwijs via die integrale aanpak de toekomst van onze kenniseconomie veilig te stellen.

> Ronald Beckers is docent en promovendus bij Academie Diederik van Rooyen aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (ronald.beckers@han.nl). Dit artikel is een bewerking van een paper van Ronald Beckers en Theo van der Voordt getiteld: *Facilitating New Ways of Learning in Dutch Higher Education*, gepresenteerd op the European FM Conference 2013 in Praag